

✧Düşünmeye Pragmata ile Başlamak✧

anlamı arasında öngördüğü bu yakınlık belirleyicidir. Bu nedenle, Heidegger'in pragmata çözümlemesini, dar-ilkel bir dünya betimi ya da yararçı bir çözümleme olarak değerlendirmek, pragmata'nın derinliğini ve yeniliğini kavramayı başaramamış indirgemeci yorumların işidir. Heidegger'in en başından kendini oluşturmaya başlayan yeni düşünme yolunda pragmata çözümlemesi, düşünsel devrim için atılmış en temel adımdır. Burada, düşünmeye pragmata ile başlamanın hem tüm metafizik tarihi hem de Heidegger Felsefesi'nin bütünü için taşıdığı köktenci nitelik tartışılarak söz konusu eleştirel yorumların son derece yetersiz ve haksız olduğu gerçeği de gözler önüne serilecektir.

1.1. Şeylerin Yakınlığı

Heidegger, pragmata çözümlemesiyle tek bir şeye ulaşmayı arzular: Şeylere açılan en yakın ve dolayısıyla en dolaysız (*Zugang*)¹⁷ yolun ne olduğu. Heidegger'i şeylere açılan en yakın ve en dolaysız yolun arayışına iten, metafizik düşünme geleneğinin en eski sorusu olan "bir şey nedir?" in hâlâ yeterince cesurca sorulamamış olmasıdır. Heidegger, cüretkâr bir biçimde metafiziğin, "bir şey nedir? sorusunun derinliğini duyamamış olduğunu" söyler.¹⁸ Bu çarpıcı eleştiri, *Varlık ve Zaman*'ın temel tartışmalarını, kavramlarını ve görüngübilimsel dizgesini belirlemekle birlikte, burada soru, "bir şey kendini nasıl açar?" sorusuna dönüşür. 'Bir şey nedir?' in kitabın görüngübilimsel dizgesinde, 'bir şey kendini nasıl açar?' a dönüşme nedeni, şeyler ve insan varoluşunun özne-nesne olarak ikiye ayrılmadan ve tasarımılaşmadan önceki bulunuşunu açığa çıkarma çabasıdır. Bu gerekçeyle,

¹⁷ Martin Heidegger, *Being and Time*, çeviren: John Macquarrie ve Edward Robinson, USA: Blackwell Publishing, 2002, s. 70.

¹⁸ Martin Heidegger, *What is a Thing?*, Eugene T. Gendlin'in bir inceleme yazısıyla birlikte çeviren: W. B. Barton, Jr. ve Vera Deutsch, South Bend, Indiana: Gateway Editions, 1967, s. 45.

✽Heidegger ve Poetik Düşünme✽

Varlık ve Zaman, şeylerin tasarımından şeylerin açıklığına dönüşün yapıtı olma niteliğindedir. Heidegger, burada, düşüncenin yazgısını belirleyen şu canalcı soruyu sorar: “Varlık, neden öncelikle nesnel bulunuşun sınırlarında düşünölmüştür de elimizin altında ve bize çok daha yakın olan şeylerin açıklığında düşünölmemiştir?”¹⁹ Bu soru, bilinç, zihin, tasarım, özneliğin aracılığı olmaksızın en arı durumunda bir şeyin ulaşılabilirliği için ilkeseldir. Kısacası, Heidegger’in ‘bir şey nedir?’ sorusunu tüm tarihsel izleği içerisinde düşünmenin kaçınılmaz başlangıcı olarak yorumlaması ve sorunun derinliğinin hâlâ yeterince anlaşılammış olduğunu ciddi bir biçimde belirtmesi düşünme tarihi açısından devrimsel bir çabadır. Ancak bu zor ve uğraşlı çabanın hakkını verebilmek için, öncelikle, Heidegger’in Batı Metafiziği’nin bir bütün olarak şeyler konusundaki başarısızlığını tartışma dizgesi ve bu başarısızlığı aşmak adına önerdiği yolu açıklamak gerekir.

Metafizik düşünme geleneğinin şey sorusunu *otantik* bir biçimde yanıtlamamış olduğu düşüncesinin en yoğun tartışmalarına *Bir Şey Nedir? (Die Frage Nach dem Ding)*’de rastlanır. Heidegger bu yapıtında Kant’a ilişkin düşüncelerini temele almakla birlikte, onun asıl sorunu, “bizi kuşatan ve bize en yakın olan şeyler”in²⁰ metafizik düşünme biçimindeki sessizliğini çözümlenektir ve bunu cesurca şöyle dile getirir: “Ne Kant ne de doğa bilimleri, düşünmeye insan varlığına en yakın şeylerle başlayabilmiştir.”²¹ Düşünmenin şeylerin toprağında kök salması ve tüm meyvelerini bu toprakta verme olanağının yine metafiziğin doruğu olan Kant’ta ve hatta onun çağına damgasını vuran doğa bilimlerinin gelişiminde başarılmamış olma nedeni, bir şey olarak açığa çıkmanın tartışmasız biçimde, kendinden açık kabul edilmiş ol-

¹⁹ Heidegger, *Being and Time*, s. 397.

²⁰ Heidegger, *What is a Thing?*, s. 255.

²¹ Heidegger, a.g.y.

✧Düşünmeye Pragmata ile Başlamak✧

masıdır.²² Metafizik geleneğe bütünüyle izini bırakmış olan şeyler konusundaki bu önkabul, 'bir şey nedir?' sorusuna verilen üç temel yanıt olarak felsefi düşünce tarihini belirlemiştir.²³ Bu üç yanıt ve Heidegger'in onları başarısız bulma gerekçeleri şöyledir:

a) Bu yanıtlardan ilkinde göre, bir şey, değişmeyen töz (*substantia*) ve değişen ilinekler'in (*accidens*) birliğidir.²⁴ Bu açıkça, bir şeyin, belli nitelikleri aracılığıyla tanımlanabilen, belirlenebilen ve biçimlendirilebilen bir şey olarak tanımlanmasıdır. Ancak bu tanım, aynı zamanda, bir şeyin, niteliklerine indirgenmesinin olanaksız olduğunu da belirtir. Çünkü nitelikler, merkezde duran ve değişmeyen bir şeye benzetmek yoluyla, o şeye yüklenenlerdir.²⁵ Eğer bir şeyden söz edilebiliyor ya da bir şey düşünülebiliyorsa, söylenebilen ve düşünülebilen bu şey, yalnızca niteliklerden oluşamaz. Eski Yunanlılar, niteliklerin kendisine yüklendiği şeye, *to hypokeimenon* adını vermiştir. *To hypokeimenon*, altta duran, bir şeyi o şey olarak açığa çıkaran ve ondan önce orada daima ve hâlihazırda (var)olandır. Yunanlıların niteliklere verdiği ad ise *ta symbebekota*'dır. *Ta symbebekota*, önceden verili olana (*to hypokeimenon*) dönüşen ve onunla birlikte açığa çıkandır. Heidegger, Yunanlıların, bu adları rastlantısal olarak belirlemediği, aksine, bir şeyin, o şey olarak 'açığa çıkma'sına (*Anwesenheit*)²⁶ uygun olduğu için tercih etmiş olduğunu söyler. Heidegger'in bu konudaki titizliğinin temelinde, An-

²² Heidegger, "The Origin of the Work of Art", s. 22.

²³ Heidegger, *şey*'in Batı Metafiziği'ndeki üç tanımını ve bu tanımların neden yetersiz olduğunu ilk olarak *Bir Şey Nedir?*'de, daha sonra *Sanat Yapıtının Kökeni*'nde tartışır (Heidegger, *What is a Thing?*, s. 33-34; "The Origin of the Work of Art", s. 24-27; *Off the Beaten Track*, çeviren ve hazırlayan: Julian Young ve Kenneth Haynes, UK: Cambridge University Press, 2002, s. 6-8).

²⁴ Heidegger, *What is a Thing?*, s. 33.

²⁵ Heidegger, "The Origin of the Work of Art", s. 22-23.

²⁶ Heidegger, a.g.e., s. 23.